

עמו אנוכי בצרה

הדרכים להיות עם אדם השרוי בצרה

תמצית

תקופת העקירה מגוש קטיף הייתה קשה מנשוא לאנשים רבים, אולם תושבי הגוש נשאו בעיקר הקושי בשיעור אנו מנסים לבחון את ההתנהלות של איש נעלה - הרב אלישע וישלצקי ז"ל - באותה תקופה ולאחריה, לאור המושג 'עמו אנוכי בצרה' ובתוך התבוננות בתחילת השליחות של משה רבנו.

פתיחה - ניסוי הסנה

נערוך בכיתה את ניסוי הסנה. לאחר שנצפה ב'סנה' הדולק, נתפנה ללמוד יחדיו את פסוקי מעמד הסנה.

מפגש

נקרא את פסוקי מעמד הסנה (מומלץ להקרין את הפסוקים על הלוח או לחלק לתלמידים דף שעליו רשומים הפסוקים).

שמות פרק ג, פס' א-ג, ז, ח

(א) וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת צֵאן יִתְרוֹ חֲתָנּוּ כִּהְיוּ מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחֲרַי הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא אֶל הַר הָאֱלֵקִים חֲרֵבָה:

(ב) וַיִּרְא מְלֶאכֶּה ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֲשֶׁר מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיִּרְא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בָּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינֶנּוּ אֶכְלִ:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמְּרָאָה הַגְּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה:

(ז) וַיֹּאמֶר ה' רָאֵה רְאִיתִי אֶת עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֵת צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֵתִי אֶת מִכְאֲבֵיו:

(ח) וְאֵרְדָּ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרוֹחָבָה אֶל אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִי וְהַיְבוּסִי:

נלמד את הפסוקים עם התלמידים. נבקש תחילה שיעלו שאלות על שלושת הפסוקים הראשונים (מה לא ברור בפסוקים, מה מסקרן בהם וכיו"ב). אם לא יעלו שאלות, או נרצה לעבות את השאלות שעלו, אפשר לעורר את השאלות האלה:

מדוע ה' מתגלה למשה דווקא בזמן רעיית הצאן? מדוע נגלה אליו בסנה (שיח קוצני) ולא בשיח מכובד יותר? מה העניין של אש אוהזת בשיח והוא לא מתכלה?

נתמקד בשאלה - מדוע ה' התגלה דווקא בסנה ולא בשיח אחר. נעיין עם התלמידים בפירוש רש"י "מתוך הסנה" - ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה:

נברר מי נמצא בצרה נוסף על העם; מה ניתן ללמוד מכך על הדרך שבה ה' מרגיש כלפי ישראל; ומה המסר שה' רוצה להעביר למשה בתחילת שליחותו?

נסביר שלפי פירושו של רש"י, ה' נגלה דווקא בסנה משום שגם ה' כמו עם ישראל בצרה. ההתגלות מעידה על ההזדהות וההשתתפות של ה' עם ישראל ובכך מלמדת את משה על מנהיגות. מנהיג צריך להיות "עמו בצרה" - רגיש לסבל אחיו, ועליו לשאת עמם בעול.

התבוננות

נקרין תמונה של הרב אלישע וישליצקי ונספר קצת על חייו (ניתן לקרוא באריכות כאן). נדגיש את פועלו בגוש קטיף.

- א) הגעה לגוש קטיף בכל שעות היממה ותמיכה בנוער ובמבוגרים.
 ב) שיחות ושיעורי תורה שמטרתם לחזק ולתמוך, ניסיון להעביר מסר חזק של מאבק תוך שמירה על אחדות
 ג) ליווי משפחות בתקופה שלאחר העקירה כשהשתכנו במקומות זמניים, וליווי ארוך טווח כמעט עד סוף ימיו.

נחלק את הכיתה ל 4-6 קבוצות, וכל קבוצה תקבל סיפור אחד. כל קבוצה תקרא את הסיפור ותציין את הנקודה שהייתה לה משמעותית בסיפור.

לאחר קריאת הסיפור והדיבור עליו ישלימו התלמידים בקבוצות את המשפטים הבאים:

- באנשים טובים לדעתנו צריך שיהיה...
- התכונות המאפיינות אנשים טובים הן...
- מי שרוצה להיות חברה טוב, כדאי שיתפתח בעצמו/ה...

הפנמה:

נציג מכל קבוצה יספר בקצרה לכל הקבוצות את הסיפור של קבוצתו ויקרא את המשפטים שקבוצתו ניסחה. עיקרי הדברים יירשמו על הלוח.

ייערך דיון על הדרכים שיש לנו להיות לצד אדם אחר בצרה.

אסיף: דרך עיון בפסוקי הסנה דיברנו על החשיבות של השתתפות בצרתו של האחר ועל תכונת הנהגה זו. פגשנו בהתנהלותו של הרב אלישע וישליצקי ותמיכתו באנשי הגוש ולמדנו מהתנהלותו אלינו.

סיפור א: מוטי, אחד מתושבי הגוש

היינו מהמשפחות האחרונות שעזבו את הגוש (אולי האחרונה שבהן). כשעליתי עם המשפחה, האוטובוס היה מלא בשוטרים ואני עם משפחתי בלבד. כשניגשתי אל הנהג ושאלתי: לאן אתה נוסע? ענה לי: איני יודע. היה לי מוזר, ואי-הוודאות לא הוסיפה למצב הקשה בו היינו שרויים ממילא. והנה, כשהגענו לצומת מפלסים, האוטובוס עצר לרגע, וכשנפתחה הדלת, הרב אלישע, עולה מחבק ומעודד. שאלתי: מה אתה עושה כאן? והרי לא היית שום סיבה שהאוטובוס יעצור דווקא כאן. ענה לי: ידעתי שאתם אחרונים ואמרתי אני חייב לראות אתכם ולהיות איתכם. וכך היה. את המחשבה הטובה של הרב אלישע צירף הקב"ה למעשה, ומצאנו עצמנו ברגעים קשים אלו עטופים בחום, בחיבוק ובעידודו של הרב אלישע.

סיפור ב: הרב גבי קדוש - מידעתי בא תשע"ט

'איש פשוט מירושלים'

מי היה הרב אלישע וישליצקי? אם היינו שואלים אותו, היה ודאי אומר 'איש פשוט מירושלים', לעולם לא החזיק מעצמו, לעולם לא אמר את המילה 'אני'. תלמיד חכם בהיקף אדיר, כתב ספרים הרבה [ושמו נכתב עליהם בהסתרה שבהסתרה...], ותורתו נשמעה בכל רחבי הארץ במסירות אין קץ. אך המיוחד ברב אלישע לא היו רק אישיותו, מידותיו וענוותו אלא גם ובמיוחד היה שמואל הנביא של הדור, כיתת רגליו ממקום למקום, בעיר ובספר, בישיבות ובגרעינים, בתנועות הנוער וביישובים. לא בשביל ללמד אחרים אלא בשביל להיות עם אחרים. הרב תמיד עווד ודחף קדימה, יעץ, ויותר מכול היה שותף אמת, כל מפגש עימו הרגשת שהרב ממש מבין מה אתה חש ועל מה אתה מדבר, לא אמר מעולם מה שאתה רוצה לשמוע, ומאידך לא אמר מה שהוא מעוניין לומר, אלא ממש בגדלות עצומה, התפשט מעצמיותו והתלבש בעצמיות הצד השני, וממקום זה התחבר ויעץ, הדרוך ועווד.

גילוי נאות א: הרב אלישע זצ"ל הוא החבר הטוב ביותר שלי. גילוי נאות ב: יש עוד רבבות שחושבים כמוני... את הרב אלישע הכרתי עוד בהיותו אלישע, אלישע המחבק, המחיה, המקשיב, המיעץ והמחבר והמחובר לכול. עוד בהיותנו תלמידים בישיבת מרכז הרב, אלישע היה דמות מרכזית בין התלמידים, מי לא נגש אליו? למי הרב אלישע לא ניגש? אם בלימוד, שיחת נפש, בקשת סיוע או סתם לחיצת יד שכמעט והתפרקה מהלחיצה החמה והאוהבת.

אחרי שהגענו לגוש קטיף, הקשר נמשך בביקוריו הרבים של הרב אלישע ביישובי הגוש וביישוב שלי גני טל, שבתות וסתם יום של חול, הרב אלישע זצ"ל והרבנית חיה שתיבדל לחיים ארוכים קשרו קשרי ידידות חמים עם משפחות מהיישוב, וכך זכינו לביקורים רבים. בהמשך - במאבק על גוש קטיף, ולאחר העקירה מגוש קטיף - בהקמת תנועת 'מרימים את הדגל' ביחד עם רבני גוש קטיף ופעילים ורבנים נוספים.

המאבק בתוכנית ההתנתקות ומאידך הרמת הרוח של אנשי גוש קטיף הייתה חלק נכבד ממסירות הנפש של הרב אלישע, החיבור לאנשים, לקהילות, לרבני היישובים ולכל 'עמך' אנשי גוש קטיף. בדיונים אינסופיים עד לשעות הקטנות של הלילה הצטרף אלינו, כאב את כאבנו, התפלל את תפילותינו, והיו רבים מאנשי גוש קטיף שהיו בטוחים שמשפחת וישליצקי ממש מתושבי הגוש... לילות שלמים ישב במדרכות נווה דקלים ומסביבו נוער, והרב בסבלנות אין קץ, בכוח הלב האוהב והעוטר, מחבר ומעווד, מדבר ומסביר ולא מאבד את התקווה.

זכורני שלמחרת גירושנו מגני טל ייבנה ויכונן, יישובנו האהוב. נקראנו למחרת אשתי ואני לארוז את חפצינו. לארוז חיים של עשרים שנה בכמה שעות ללא ציוד וללא אמצעים. הגענו לבית ריק מחיים, ואשתי ואני לא מצאנו מנוח לנפשנו, חוסר אונים מוחלט... חורבן היישוב החל, משאיות וחיילים ואנו בביתנו נבוכים ובוכים. והנה כמלאך טוב הנשלח ממרום, פותח את דלת ביתנו הרב אלישע, באתי להיות איתכם, מחבק ובוכה יחד איתנו. מעווד ונותן כוח. והוא כמתיעץ איתנו לגבי חתונת ביתו שהייתה אמורה להתקיים בגני טל כמה ימים אח"כ: 'יש אפשרות שאקבל רשות לערוך את החופה בגני טל, האם נראה לכם שייך? ושנינו ענינו בקול, לא! אין מצב, זה כבר מקום של חורבן ולא של בניין... ואך טבעי הדבר שהחתונה נערכה בשכונת 'אורות' מול מקום המקדש. והמכובדים בשבע ברכות היו רבנים מגוש קטיף...

הרב אלישע זצ"ל, 'האיש הפשוט מירושלים' היה בבחינת 'צדיק באמונתו יחיה [בעצמו] ויחייה [אחרים], חבל על דאבדין ולא משתכחין, נשמתו צרורה בצרור החיים.

סיפור ג: דוד חטואל¹

ביום השנה ה-15 לרצח טלי חטואל ובנותיה, כתב אבי המשפחה את הדברים האלה (מוכאים הדברים הקשורים לרב אלישע):

נכנסים הביתה ההורים שלי, המשפחה של טלי, כולנו עם אותם המחשבות ולא משתפים במילים רק העיניים מסגירות את שעובר בלב. מתכנסים לשולחן ומתחילים בקול רועד ודומע... "שלום עליכם מלאכי השלום..." והדמעות חונקות את הגרון... והנה מגיעים ל"אשת חיל"... ואיך נאמר ואין למי... ואיך נאמר והלב דומע.

דפיקות בדלת... הדלת נפתחת, ובדלת עומדים שני אנשים יקרים: הרב נח, רב המושב קטיף, ואיתו כמו מלאך הרב אלישע וישליצקי, זכר צדיק לברכה.

הרב אלישע נכנס לביתנו וביחד עם זה נכנס עמוק למשפחתנו ולליבנו. התחיל להירקם קשר מיוחד במינו שקשה לתארו במילים. הרב אלישע בדרכו המיוחדת הצטרף אלינו. עם חיבוק גדול הצטרף לבכי, לכאב. יחד עם הכאב, ומתוכו קיבלנו את הכוח לומר "אשת חיל" ביחד. רגעים עוצמתיים אלו נצרכו בליבי ובלב בני המשפחה שנכחו באותו ליל שבת. הרב אלישע היקר כמו נפשי נקשרה בנפשו. כמה חיבור הרגשתי כאשר הייתי מדבר אתו. ובשנה הקשה, בה הייתי לבדי וניסיתי לחזור לשגרה כלשהי, בשנה הזו זכיתי לביקורים של הרב אלישע במשרדי - ככה פתאום, ברגעים קשים ממש, לפתע היה נכנס אליי, בוכה איתי, מחבק ואומר דברי נחמה.

הרב אלישע, מכוחך, מהכוח שנתת לי בכל פגישה, בכל אמירת ברכת שהחיינו כאשר היית פוגש בי, מכוח זה הצלחתי להתמיד בבחירה הכל כך מורכבת להמשיך לחיות, להמשיך בהופעת החיים. הקשר איתך נמשך לאורך השנים ב"ה גם בשמחות וגם באזכרות. שמחה גדולה נתמלאה בליבנו כאשר זכינו שתקרא את שמו של עמיחי שלמה שלנו, זכינו שתהיה סנדק של איתני שלנו. כמה חיכינו לנוכחותך איתנו בשבתות אזכרה. בשיעורי התורה הנפלאים שהיטבת לומר תמיד, ובשבתות אזכרה בפרט הרגשנו איך אתה מכוון בדבריך לכל אחד ואחת מאיתנו. ועם כל זאת, באיזו ענווה גדולה הגעת תמיד, יושב מאחור שלא לבלוט, שלא יהיה טורח ציבור...

הרב אלישע, נוכחותך כל כך חסרה לנו בימים אלו, כשאנו מציינים 15 שנה להילקחן של טלי, הילה, הדר, רוני ומירב... בשנה זו הצטרפת אליהם אתה, ואנו נשארנו כאן, ללא מנהיג של הלב ללא דברי החיזוק המיוחדים שהיו יוצאים מפיו וחודרים ישירות ללב.

מאותה שבת שלפני 15 שנה אנחנו נמצאים יחד בכל שבת אזכרה... הביחד משתנה אך תמיד מעניק כוחות. השנה זכינו לארח בביתנו את חיה וישליצקי, אשתו של הרב אלישע, ואת בנו, הרב יוני עם משפחתו. עוצמות ותעצומות רבות היו בשבת הזו. שבת של חיבורים, של יחד, של הכרת הטוב.

1. בפיגוע ירי בציר כיסופים נרצחו בנות משפחת חטואל על ידי מחבלים פלסטינים ב-2 במאי 2004, י"א באייר ה'תשס"ד. טלי חטואל, ישראלית תושבת גוש קטיף, שהייתה בחודש השמיני להריונה, נרצחה יחד עם ארבע בנותיה: הילה (11), הדר (9), רוני (7) ומירב (2). לאחר הירי הראשוני על הרכב שבו נסעה חטואל עם בנותיה, התקרבו אליו המחבלים וירו על יושביו מטווח קצר, כשהם מוודאים את הריגתן. האירוע, שסווג על ידי ארגון אמנסטי אינטרנשיונל כפשע נגד האנושות, זעזע את דעת הקהל הישראלית. ממשפחת חטואל נותר רק הבעל, דוד חטואל, מנהל בית ספר ששהה באותה עת באשקלון.